

TEKSTIVASTINE

Ammatillinen kohtaaminen ja vuorovaikutus

Podcastin toteutus Diak-ammattikorkeakoulu, keskustelijat Tuovi Kokkonen, Inga Angersaari ja Sirpa Ylönen

Tuovi

Tämän podcast on osa Monikulttuuriset opintopolut -hankkeen kokoamaa osaamissalkkua, joka on tarkoitettu korkeakoulujen henkilökunnan opetusmateriaaliksi. Me keskustelemme aiheesta ammatillinen vuorovaikutus ja kohtaaminen sillä ajatuksella, että mitä korkeakoulun henkilökunnan ainakin pitäisi tietää, osata ja huomioida esimerkiksi romaneita kohdatessaan ja ohjatessaan.

Keskustelussa on mukana Diakonia-ammattikorkeakoulusta Inga Angersaari. Hän on hankkeen asiantuntija.

Inga

Tervehdys kaikille.

Tuovi

Ja Sirpa Ylönen hän on lehtori ja opinto-ohjaaja.

Sirpa

Tervehdys vaan.

Tuovi

Ja minä olen Tuovi Kokkonen hankkeen projektipäällikkö. No niin, aloitetaanpa, Inga sinä olet käynyt keskustelemassa ammatillisesta vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta eri alojen opiskelijoiden kanssa. Voisitko sinä aloittaa ja kertoa millaisten asioiden huomioimisesta kannattaa lähteä liikkeelle, kun henkilökunnan edustaja ja romaniopiskelija kohtaavat toisensa?

Inga

Kyllä vain. Olen kouluttanut eri alojen ja koulutusasteiden opiskelijoita kuntien ja valtion virkamiehiä sekä kolmannen sektorin toimijoita. Heti alkunsa kannattaa huomioida kunnioittava kohtaaminen ja vuorovaikutus. Ne ovat niitä työelämän ydintaitoja ja tässäkin pätee se vanha viisaus, harjoitus tekee mestarin ja mestarit harjoittelevat aina. Ja jokaisen kannattaa pohtia tiedostaa ja opetella refleктоimaan eli arvioimaan kriittisesti omaa toimintaansa vuorovaikutuksessa. Sillä sitä kautta hän oppii lisää. Ehkä voisin lainata entistä työkaveriani Diakissa, erityisasiantuntija Mertsä Ärlingiä

romaniopiskelijoiden kohtaamisen neuvona, älä kohtaan ensisijaisesti kulttuuria vaan kohtaa ihminen.

Sirpa

Mainitsit tuossa kunnioittavan kohtaamisen, mitä opettajan ja koulun henkilökunnan tulee ottaa huomioon kunnioittavassa kohtaamisessa ja miten tuo kunnioitus näkyy esimerkiksi romaniopiskelijan kohtaamisessa?

Inga

No siihen saa tuntumaa, kun miettii omalta kohdaltaan, milloin on tullut kunnioittavasti kohdatuksi ja milloin on itse tiedostanut ja havainnut sen. Toisin sanoen reflektiivinen työote on tärkeää, samoin kuin dialogisuus. Minusta on hyvä muistaa siinä tilanteessa, kun opiskelija tulee oppilaitokseen ja opettaja ja romaaniopiskelija kohtaavat niin itse oppilaitosympäristönä on turvallinen opettajalle ja ohjaajalle. He ovat siellä kuin kala vedessä, mutta romaniopiskelijalle se voi näyttäytyä vieraana outona ja jopa pelottavanakin paikkana.

Tuovi

Aivan. Minusta kunnioittavassa kohtaamisessa pidetään huolta siitä, että sanat ja asiat ymmärretään ainakin jotakuinkin samalla tavalla. Tämä voi helposti unohtua, koska opettajat ovat kiireisiä ja heillä on rajallinen aika yksittäiselle opiskelijalle. Ja vaikka puhuisimme ymmärrettävällä tavalla, yhteistä samaa suomen kieltä, on hyvä muistaa, että tuo ammattitermistö voi olla opiskelijalle vierasta ja todennäköisesti onkin. Esimerkiksi jos puhumme hopsista elikkä henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta polku- tai väyläopinnoista, niin ne voi olla ihan vieraita opiskelija.

Inga

Mitä ajatuksia sinulle Sirpa opettajana tämä herättää?

Sirpa

No tuossa aiemmin tuli esille reflektiivisen työotteen merkitys. Minulle tulee opettajana mieleen myös se, kuinka tärkeän uskaltaa heittäytyä rohkeasti sisäiseen prosessiin, eli on hyvä reflektoida omaa ajattelua jäseniteitä ja myös kysyä itseltään haastavia kysymyksiä ja vastata niihin mahdollisimman rehellisesti. Esimerkiksi, jos opiskelija on romaniopettaja, voi kysyä itseltään, onko minulla ennako-oletuksia ja romaneita kohtaan, mitä minä tunnen heitä kohtaan? Esimerkiksi, onko joku henkilö, johon minä luotan sanonut jotain negatiivista tai onko minulla itselläni kielteisiä kokemuksia taustalla?

Inga

Niin ja joskus ennakkoluulon ja kielteiset asenteet tulevat kasvatuksen ja oppimisen kautta ja niillähän on merkitystä yhdenvertaisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Ne vaikuttavat suhtautumiseen opiskelijoita. Romanit havaitsevat ja vaistoavat ennakkoluulot herkästi ja myös sen milloin tulevat aidosti kohdatuksi. Heillä on herkäät tuntosarvet, joilla he lukevat ympäristöään.

Tuovi

Niin, olen samaa mieltä eli pitää uskaltaa arvioida itseä kriittisesti. Meiltähän löytyy myös. Hyviä työkaluja siihen kuinka romani kohdataan oppilaitoksessa. Jutellaanko hetki niistä?

Inga

Joo, voidaan keskustella. Kohtaat romaanin et koskaan kohtaa ensisijaisesti kulttuuria koen tärkeänä, että kohtaat ihmisen ja yksilön ja tässä tapauksessa romaniopiskelijan. Tämä voi kuulostaa ensin itsestäänselvyydelle, mutta valitettavasti käytännön tilanteissa se ei sitä ole. Vaan romaani joutuu kohdatuksi ryhmänsä edustajana enemmän kuin ihmisenä tai yksilönä. Tunneside ja tunneyhteys on myös tärkeä. Tunneyhteyttä kannattaa rakentaa tietoisesti, varsinkin jos suhde opiskelijaan on pitkäaikainen. Tunneyhteys auttaa sinua sisäistämään tietoa. Jos esimerkiksi ajatellaan, että tunnilla on käsitelty jotakin aihetta ja opiskelijan tulisi jatkaa kotona työskentelyä samasta aiheesta, niin asian sisäistäminen on parempaa kuin välillä on toimiva tunneyhteys.

Sirpa

Juuri näin ja monesti myös ajatellaan, että opettajan pitäisi tietää kulttuureista yksityiskohtia, mutta kannattaa mieluummin uskaltautua rohkeasti tunnustamaan äänen, että en tunne teidän kulttuureita, mutta haluan oppia, että teidän parhaani ammattini ja oppilaitoksen puolesta.

Inga

Kyllä vain, minusta juuri tähän, uskaltaako opiskelija kertoa kulttuurisia-asioita, liittyy vahvasti tunneyhteyteen. Kulttuurisia asioita ei voi perustella useinkaan järkevyydellä eikä käytännöllisyydellä, ja ne saattavat kuulostaa opettajan korvissa jopa hullunkurisilta. Mutta ne ovat välttämättömiä huomioida ja ne kannattaa opettajan ottaa vakavasti ja lisäksi tunneyhteyden rakentaminen tukee romaniopiskelijan hyvinvointia ja mielenterveyttä.

Tuovi

Kuulostaa todella hyviltä työkaluilta. Kerrataanko vielä, että sanoitte että yksi työkalu on se, että kohtaa ihminen älä kulttuuria. Toinen olisi luo tunneyhteystyökalu ja rakenna

siten siis luottamuksellinen suhdeopiskelijaan ja kolmas työkalu oli, että oliko se jotenkin, että sano ajatuksesi ääneen. Eli opettajan ei tarvitse tietää kaikkea. No minulle tulee vielä näiden lisäksi yksi hyvä työkalu mieleen. Haluaisitte kuulla. Kyllä vaan minusta olisi hyödyllistä pyytää romaneita mukaan oppitunneille itse kouluttamaan opiskelijoita ja myös oppilaitoksen henkilökuntaa. Se vasta olisikin avartavaa ja aitoa.

Sirpa

No näin on. No mites sitten, voidaanko vetää johtopäätöksen, että kohtaaminen on onnistunut, jos opiskelijan silmät loistavat, hän hymyilee ja nyökyttelee ja toisaalta kohtaaminen ei ole onnistunut kovin hyvin, jos opiskelija haukottelee ja katse pälyilee muualle. Uskon kyllä, että refleктоiva opettaja vaistoa luottamuksen syntymisen.

Inga

Kyllä vain ja ehkä myös siitä, että opiskelija palaa uudelleen opettajan luokse ja on uskaltanut kertoa hänelle merkityksellisistä asioista, vaikka ei osaa niitä perustella järkevyydellä.

<Välimusiikki>

Tuovi

Tässä tuli hyviä asioita kohtaamiseen liittyen, mutta mikä tekee kohtaamisesta ammattimaista? Eli miten teistä ammattimainen kohtaaminen eroaa tavallisesta kohtaamisesta?

Inga

No minusta arjessa tapahtuvaan vuorovaikutukseen me menemme mukaan yleensä sen enempää sitä tietoisesti pohtimatta, opittujen ja omaksuttujen kulttuuristen raamien mukaisesti.

Sirpa

Joo ja minusta ammatillisessa vuorovaikutuksessa on suuremmat vaatimukset. Mielestäni on hyvä tiedostaa ammattilaisen päävastuu ja valta-asema vuorovaikutuksessa. Siksi ammattilaisen on syytä johdatella keskustelua rakentavasti ja pyrkiä luottamukselliseen ilmapiiriin. Kontaktihan syntyy ihmisten välillä ja roolin taakse piiloutuminen ei edistä asiaa. Ammattirooli on eräänlainen työtakki, jonka puheen päälle töissä, mutta me olemme kuitenkin samaan aikaan ihmisiä eli tulisi uskaltaa kohdata ihminen ihmisenä myös ammattilaisena.

Inga

Aivan totta. Usein ammattimaiseen kohtaamiseen sisältyy myös jonkin tavoitteen saavuttaminen. Ammattilaisen tehtävä on vähentää tapaamiseen liittyviä mahdollisia

jännitteitä. Ja hänen tulee olla vuorovaikutuksessa hienotunteinen sekä tulla myös vastaan ja auttaa.

Tuovi

Hyviä pointteja. Minä lisäisin tähän, että ammatillista asemaa on hyvä käyttää oikeudenmukaisesti, niin tokihan Sirpa vähän tähän viittasitkin tuossa aikaisemmin, mutta jatkaisin tästä kuitenkin niin, että opettaja ja oppilassuhde on hyvin samankaltainen kuin lääkärin ja potilaan välinen niin sanottu agenttisuhte, jossa siis lääkärillä on enemmän tietoa, mutta hänen velvollisuus on käyttää sitä tietoa potilaansa hyväksi. Samalla tavalla korkeakoulussa opettajan ja henkilökunnan tulee käyttää tietoa ja taitoa opiskelijan hyväksi. Myös romaniopiskelijan hyväksi. Tavoitehan on siis saada juuri opiskelija loistamaan ei opettaja. Minusta siis ammatillisessa vuorovaikutuksessa tarvitaankin monenlaisia taitoja, myös herkkyyttä ja empaattista kuuntelemista, yhteistyötaitoja ja dialogisuutta eli vastavuoroista kuuntelua ja oppimista.

Sirpa

Kyllä ja hyvä muistaa myös se, että opiskelija-asiakas on myös oman elämänsä asiantuntija. Mutta miten sitten tuota dialogia voisi edistää vuorovaikutuksessa?

Inga

No minusta dialogisuus edistää oppimista ja ymmärrystä, koska se sisältää monenlaisia kysymyksiä kuten empaattista kuuntelua, halua oppia ja ymmärtää erilaisia näkökulmia. On oltava herkkyyttä ja avoimuutta erilaisuudelle. Lähtökohtana on yksilön kunnioittaminen ja arvostaminen omana itsenään. Ja romanien kohdalla on syytä muistaa myös historialliset juuret.

Sirpa

Joo ja itse lähtisin pohtimaan vielä dialogisuutta ihmiskäsityksen ja arvojen näkökulmasta. Kysymys on, nähdäänkö jokainen ihminen arvokkaana ja yhdenvertaisena vai sörummeko leimaamaan heidän stereotyyppisesti.

Inga

Niinpä, esimerkiksi voimme ajatella negatiivisen stereotyyppisesti, että kaikki romaanit ovat varkaita tai positiivisen stereotyyppisesti, että kaikki suomalaiset ovat rehellisiä. Mutta kumpikin ajatushan on suuri valhe. Mutta, jos tuo kuitenkin on pohjavire kohtaamisessa, se heijastuu myös dialogiin eli dialoginkin tarvitaan itsetutkiskelua ja refleksiivisyyttä. Kuulemmeko aidosti vai kuulemmeko jotain sellaista, mitä alun perin oletimme kuulevamme vai osallistummeko dialogiin avoimin mielin.

Sirpa

Minulle tulee vielä mieleen se, että dialogia voidaan edistää menemällä oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja kohtaamaan eri tavoin ajattelevia ja eri kulttuureista tulevia ihmisiä ja osallistua rohkeasti keskusteluun. Onhan se niin, että henkilökohtaisten kontaktin kautta myös omia mahdollisia ennakkoasenteita ja stereotypioita on mahdollisuus muuttaa ja ne voivat muuttua ymmärryksen kasvaessa. Voimme oppia toisilta vuorovaikutuksessa ja saada rakennettua eri kulttuuritaustoista tulevien kanssa eettisesti kestävää vuorovaikutusta yhdessä.

Inga

Juuri näin. Hyviä huomioita. Tässähän ihan innostuu.

Tuovi

Tässä on jo tullutkin esille monenlaisia ajatuksia vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta. Ja jos tiivistetään, niin kysymys on siis lyhyesti yksilökohtaamisesta, omien asenteiden kriittisestä tarkastelusta, tietoisesta tunneyhteyden ja sitä kautta luottamuksen rakentamisesta, ammatillisen roolin vastuullisesta hoitamisesta ja aitoon dialogiin pyrkimisestä. No nuo kuulostaa periaatteessa ihan helpolta ja tutuiltakin, mutta me väitämme, että käytännössä ne ovat haastavia toteuttaa. Ja meidän mielestä niiden ääreen on syytä aika ajoin pysähtyä, vähän samaan tyyliin kuin hammashuollon kanssa pitää muistutella.

Inga

Aivan ja harjoitus tekee mestarin ja mestarit harjoittelevat aina.

Sirpa

No niin, kyllä näillä pääsee jo pitkällä ihmisten kohtaamisessa ja vuorovaikutuksen rakentamisessa.

Tuovi

Aivan, mutta vielä loppuun yksi kysymys kuulijoille.

Tuossa keskustelussa tuli esille romaniopiskelijoiden herkkyys aistia aitous ja ennakoluulot. Niin kuulija mieti, mitä tämä tarkoittaa käytännössä sinun omassa non-verbaalissa viestinnässä. Siis miten sinun oma olemus, katse, eleet vaikuttaa romaniopiskelijan ensi kohtaamisessa jo ennen kuin ehdit sanoa sanaakaan. Minkälaista viestiä ne välittävät?

Ja näihin tunnelmiin päätämme tämän podcastin. Kiitos kuulijoille.

Sirpa

Kiitos.

Inga

Kiitos.

Koulutuksen toteutuksen on mahdollistanut Euroopan sosiaalirahasto plus sekä Karelia-, Savonia-, Diakonia- ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulut sekä Itä-Suomen yliopisto.